

2. Татулич І. Ю. Правовий статус експерта з питань права в цивільному судочинстві. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 66–71. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.12>
3. Rules of Court of the European Court of Human Rights. Rule 44. Third-party intervention. URL: https://www.echr.coe.int/documents/rules_court_eng.pdf (дата звернення: 24.11.2025).
4. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.
5. Regulation (EU) 2020/1783 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2020 on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters. *OJ L 405*, 2.12.2020, P. 1–39. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/1783/oj> (дата звернення: 24.11.2025).
6. Старченко О. Проблемні питання процесуального статусу експерта з питань права. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 26–29. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.05>
7. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). Guidelines on Videoconferencing in Judicial Proceedings. CEPEJ(2021)4REV3. Strasbourg, 2021. URL: <https://rm.coe.int/cepej-2021-4-guidelines-videoconference-en/1680a2c2f4> (дата звернення: 24.11.2025).
8. Експерт з питань права: новела процесуальних кодексів, що потребує обґранкування судовою практикою. Верховний Суд. 2018. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/632677/> (дата звернення: 24.11.2025).

Лях Аліна Олександрівна

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу 201 навчальної групи ННЕКІ
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Славна Оксана Володимирівна

професор кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ГАРАНТІЇ ПРАВА НА ЖИТТЯ: МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ І НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України питання гарантій та захисту права на життя набуває особливої гостроти та перебуває в центрі уваги як національного, так і міжнародного права. Право на життя, як найвища невід’ємна цінність, зазнає систематичних порушень у воєнний час, що зумовлює необхідність аналізу ефективності існуючих механізмів його захисту в умовах правового режиму воєнного стану.

Метою роботи є встановлення міжнародних стандартів права на життя, аналіз механізмів його гарантування та особливостей національної реалізації в умовах правового режиму воєнного стану в Україні.

Незважаючи на значний обсяг досліджень у сфері прав людини (М. Буроменський, В. Буткевич, М. Гнатовський, О. Задорожній, В. Мицик та інші), проблема гарантування права на життя саме в умовах воєнного стану залишається недостатньо вивченою та потребує подальшого теоретичного осмислення й практичного вдосконалення.

Друга світова війна продемонструвала нероздільний зв'язок між необхідністю забезпечення миру та дотриманням прав і свобод людини, серед яких основне місце займає право на життя, яке є основною, невід'ємною та найвищою цінністю. У повоєнний період відбулося становлення міжнародно-правової системи прав і свобод людини. У другій половині ХХ ст. започатковано новий етап міжнародно-правового співробітництва в галузі гарантування прав людини, створено Організацію Об'єднаних Націй та прийнятий її Статут, що зобов'язав держави дотримуватися основних прав і свобод людини, уникати дискримінації. У 1948 році Генеральною Асамблеєю ООН проголошено Загальну декларацію прав людини. Таким чином права людини стали об'єктом правового регулювання не лише національних правових систем, а й міжнародного права.

У сучасному світі права людини визначаються національним та міжнародним правом, норми якого узгоджуються з правовими позиціями різних країн світу. За рахунок цього норми міжнародного права консолідує у собі найкращі аспекти національного законодавства різних країн, створюючи при цьому міжнародні правові стандарти, що впливають на внутрішньодержавне право кожної країни.

Життя людини є найбільшою цінністю, основоположним і невідчужуваним, належить кожній особі з моменту народження. Право на життя людини закріплено в міжнародних універсальних та регіональних актах, до яких приєдналася Україна. Стаття 3 Загальної декларації прав людини, визначає право людини на життя, свободу і особисту недоторканість [1]. Стаття 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права визначає право на життя, як невід'ємне право кожної людини, що охороняється законом [2]. Стаття 1 Другого Факультативного Протоколу до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, встановлює заборону смертної кари та зобов'язує держави-учасниці вжити всіх необхідних заходів для скасування смертної кари в межах своєї юрисдикції. За цим Протоком допускаються винятки лише за умови застереження, яке зроблено під час ратифікації або приєднання і яке передбачає застосування смертної кари у воєнний час після визнання вини в скоєнні у воєнний час найбільш тяжкого злочину воєнного характеру. Стаття 4 даного Пакту передбачає, що відступ держав від своїх зобов'язань не може стосуватися права на життя, а також інших основоположних прав і свобод людини, навіть в умовах надзвичайного становища в державі [3]. Натомість ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основних свобод (Європейська конвенція з прав людини) не встановлює прямої

заборони смертної кари та визначає, що нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання [4].

Вивчаючи питання забезпечення права людини на життя в умовах воєнних конфліктів, необхідно акцентувати увагу на співвідношенні національних правових норм з нормами міжнародного права та міжнародного гуманітарного права. На думку В. Мицик, міжнародне право прав людини регулює і забезпечує міжнародний захист прав і свобод людини в мирних умовах, тоді як міжнародне гуманітарне право – регулює відносини між воюючими державами, воно передбачає правила ведення війни, законів і звичаїв війни або заборони чи обмеження застосування певних видів зброї. Основною метою міжнародного гуманітарного права є гуманізацію засобів і методів ведення війни, захист прав комбатантів та мирного населення під час міжнародних і неміжнародних військових конфліктів [5, с. 60].

У другому розділі Конституції України наша країна вперше на найвищому державному рівні закріпила перелік прав і свобод людини і громадянина. Зокрема ст. 27 Конституції України визначає право на життя невід'ємним, та визначає обов'язок держави на його захист, гарантуючи кожному право самостійно його захищати від протиправних посягань [6].

На сьогодні, Україна є учасницею Женевських конвенцій, які становлять фундамент сучасного міжнародного гуманітарного права, втім виникає потреба у прийнятті нашою державою правових норм необхідних для повноцінної реалізації даної конвенції.

Аналіз міжнародних та національних механізмів гарантування права на життя в умовах збройного конфлікту свідчить про існування значних прогалин у взаємодії норм міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права, що особливо гостро проявляється під час повномасштабної агресії проти України. Незважаючи на наявність фундаментальних міжнародних актів (Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Європейська конвенція з прав людини, Женевські конвенції) та конституційних гарантій (ст. 27 Конституції України), більшість норм мають декларативний характер і не забезпечують реального примусу держави-агресора до відповідальності, а також не містять ефективних механізмів захисту права на життя в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 10.12.2025).
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 10.12.2025).
3. Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, що стосується скасування смертної кари. Прийнятий резолюцією 44/128 Генеральної Асамблеї від 15 грудня 1989 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_187#Text.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004/print1389988659002889.

5. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту : підручник для ВУЗів. Київ : Видавничий дім «Промені», 2010. 722 с.

6. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.12.2025).

Марченко Карина Олександрівна,
здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу 206 навчальної групи навчально-
наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чижов Денис Анатолійович,
професор кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПРАВА НА СВОБОДУ СЛОВА: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Імплементатії міжнародних норм захисту прав людини в національне законодавство залишається актуальною проблемою, адже, попри формальне закріплення більшості прав у Конституції України та законодавстві, їх практична реалізація ще не повністю відповідає міжнародним вимогам. Особливо це стосується права на свободу слова, яке є важливою складовою проєвропейського розвитку країни.

Міжнародні стандарти прав людини – це чітко визначені в міжнародних договорах та інших правових документах орієнтири, яких держави мають дотримуватися або досягати, забезпечуючи реалізацію прав і свобод людини [1, с. 11].

Дослідниця С.З. Чорна зазначає, що система конституційних прав і свобод узгоджена з основними міжнародними актами у сфері прав людини, зокрема: Міжнародним пактом про економічні, соціальні й культурні права, Загальною декларацією прав людини, а також Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, які були ратифіковані Україною. Крім того, положення українського законодавства значною мірою відповідають Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини та її додатковим протоколам [5, с. 22].